

# Merkurius i Sweden Solar System



Bild: ESA



Foto: Johan Stigholt

Värd: Stadsmuseet i Stockholm

# Sweden Solar System

Sweden Solar System (SSS) är världens till utsträckningen största modell av vårt planetsystem, där Globen i Stockholm representerar solen. Planeterna skalas i storlek och avstånd relativt Globen och radas upp norrut. Skalan är 1:20 miljoner.

För närvarande ingår ett tjugotal planeter, småplaneter och kometer i SSS. De inre planeterna ”kretsar” i Stockholmsområdet, och systemet täcker hela Sverige från kometen Swift-Tuttle i Blekinge och transneptunen 2007 OR10 utanför Malmö till stationer i Luleå och Kiruna. Varje modell har en värdstation.

SSS förmedlar en direkt upplevelse av de enorma avstånden i rymden och hur små planeterna är jämfört med solen. Konst, mytologi och vetenskap sammanbinds, liksom olika platser och aktiviteter i Sverige.

Varje modell i Sweden Solar System har sin egen ägare och värd. Hela systemet samordnas av [Svenska Astronomiska Sällskapet](#).

Läs mer på [www.swedensolarsystem.se](http://www.swedensolarsystem.se).

# Merkurius på Stadsmuseet i Stockholm – Sweden Solar System

Stadsmuseet ligger i ett vackert 1600-talspalats vid Slussen i Stockholm, ritat av Nicodemus Tessin den äldre. Huset har under århundradena använts som både stadshus, teater, skola, sidenväveri, anatomisk teater, skola och tvätteri, med mera. Sedan 1937 är byggnaden ett stadsmuseum där du kan lära dig om Stockholms historia från 1500-talet fram till idag. Gården, där modellen av Mercurius står, har fungerat bland annat som handelsplats för ryska köpmän - därav namnet Ryssgården.

## Modellen

Modellen av Mercurius invigdes hösten 1998 och är utformad av konstnären Peter Varhelyi. Stor som en basketboll är den – 25 centimeter i diameter – och varm, precis som planeten själv (åtminstone på den sida som för tillfället är vänd mot solen). Modellen är gjord i brons och står på en stensockel täckt med symboler, bland annat för den vridning av Mercurius bana som kom att bekräfta Einsteins relativitetsteori.

*”Newtons idéer kunde förklara resten av solsystemet men Mercurius stämde inte överrens, Einstein sade att det hade att göra med rumtiden, vilket han sen bevisade.”*

- Peter Varhelyi, konstnär

Ena sidan av modellen är en spegling av den andra och det finns en förklaring till detta. Då modellen skapades 1998 fanns begränsad kunskap om hur planetens yta såg ut, det var till och med så att endast 45 % av ytan var känd från de foton som tagits av rymdsonden Mariner 10, som flög förbi Mercurius 1974-75. Ingen rymdsond hade gått i omloppsbanan runt Mercurius innan Nasas sond Messenger år 2011 till slut lyckades med detta och på så vis kunde studera hela planetens yta. Förutom att dokumentera geologin så kunde Messenger även bekräfta att det finns frusen is vid Mercurius poler.

## Avstånd och skalor

Mercurius beräknades ligga på samma avstånd i förhållande till solen, som Stadsmuseets gård ligger i förhållande till Globen (idag Avicii Arena) i skala 1:20 miljoner, även om avståndet till solen varierar kraftigt. Avståndet från Stadsmuseet till Globen är ungefär 2900 meter fågelvägen och det tar en halvtimme att vandra. Om vi däremot färdas 2900 meter i en hastighet av 50 kilometer i timmen så tar det cirka tre och en halv minut – ungefär lika lång tid som det tar för ljuset från solen att nå fram till Mercurius.

# Uppgift- Dagbok från Observatoriet

Läs avsnittet *Merkurius och Stockholm*, särskilt avsnittet "Den första astronomen på Observatoriet – Pehr Wargentin". I avsnittet berättas bland annat om Christina Juliana Wargentin. Hennes pappa Pehr Wargentin var astronom och hela deras familj bodde på Observatoriet under flera decennier. [Christina Juliana skrev dagbok](#) medan hon bodde på Observatoriet. I den berättade hon både om saker som hände på Observatoriet och om Stockholm, och hon skrev ner anteckningar om vädret och astronomiska händelser. Det var vanligt att astronomer och deras familjer bodde på observatorier, och det har bott barn i många olika tider på Stockholms observatorium.

Gör uppgiften enskilt eller i par. Välj en tidsperiod från 1750 till 1930 (då observationsverksamheten flyttade till ett observatorium i Saltsjöbaden istället). Föreställ dig att du är ett barn eller ungdom som växer upp på Observatoriet i Stockholm och skriv en fiktiv dagbok som utspelar sig under en vecka. Du kan skriva ner väderobservationer, berätta om händelser i världen runt om eller beskriva möten med kända verkliga människor som kommer på besök på Observatoriet.

Illustrera dagboksanteckningarna med bilder (fotografier, målningar, föremålsfotografier, kartor) som du laddar ner från [Stockholmskällan](#) som kan kopplas till den tid du har valt. På Stockholmskällan kan du också inspireras av händelser i Stockholm från din valda tid, att krydda dagboken med. Sammanställ din fiktiva dagbok i exempelvis ett textdokument eller en powerpointpresentation. Under varje källmaterial som du använder dig av i presentationen ska du källhänvisa. På varje bild eller föremålspost i Stockholmskällan finns tydligt utmarkerat hur du ska källhänvisa till posten.

I **Stockholmskällan** finns mer än 30 000 historiska källmaterial. De ingår i samlingarna hos museer, arkiv och bibliotek i Stockholm. Intendenterna, arkivarierna och bibliotekarierna har valt ut och publicerat materialet i databasen. Sök och hitta källor genom att använda sökrutan överst på sidan (prova till exempel på att ska på Observatoriet i sökrutan), där du kan filtrera materialet mellan olika årtal, eller gör en geografisk sökning via kartan. Du kan också släppa ner en kartnål var du vill på kartan och se vilka källmaterial som finns i närheten. Du kan också jämföra kartor från olika tider och se hur staden har förändrats.

## Länkar:

Stockholmskällan: <http://stockholmskallan.stockholm.se>

Christina Juliana Wargentins dagbok i Stockholmskällan:

<https://stockholmskallan.stockholm.se/post/10064>

## Svenska Astronomiska Sällskapet

Svenska Astronomiska Sällskapet är en ideell förening som verkar för att sprida kunskap om astronomi i Sverige och är öppet för alla som gillar astronomi. Sällskapet delar ut bidrag till astronomiska projekt, ordnar föredrag och utflykter, koordinerar Astronomins dag och natt, och publicerar tidskriften Populär Astronomi.

Läs mer: <https://www.astronomiska.se>

## ESERO Sverige - Tar universum in i klassrummet

ESERO Sverige är ett initiativ av Europeiska rymdorganisationen ESA och Rymdstyrelsen. Vi är ett stöd för skolan i arbetet med teknik, naturvetenskap och matematik genom att använda rymden som utgångspunkt. Vi anordnar kurser för lärare samt skapar resurser och material till skolor.

ESERO Sverige drivs av KTH i samarbete med Wisdome-projektets fem Science centra: Tekniska museet, Malmö Museum, Universeum, Visualiseringscentrum C och Curiosum.

Läs mer: <https://www.esero.se>

## Rymdstyrelsen

Rymdstyrelsen är Sveriges rymdmyndighet och har i uppdrag att främja utvecklingen av svensk rymdverksamhet och rymdforskning. Rymdstyrelsen arbetar även för att samhällets behov av rymdrelaterad kunskaps- och teknikutveckling tillgodoses. I samverkan med andra aktörer verkar Rymdstyrelsen för ett ökat intresse för naturvetenskap och teknik, särskilt bland unga.

Rymdstyrelsen har finansierat framtagandet av detta material.

Läs mer: <https://www.rymdstyrelsen.se>